

Ο ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΙΕΡΕΩΝ

Του Ιερωτάτου Επισκόπου Σεμιατίσε κ.κ. Γεωργίου,
Υποστρατήγου Δ/ντού Ορθοδόξου Θρ. Υπηρεσίας Ε.Δ. Πολωνίας

(Εισήγηση στο Συνέδριο των Στρατιωτικών Ιερέων της Ειδικής Συνοδικής
Επιτροπής Ειδικών Ποιμαντικών Θεμάτων και Καταστάσεων,
Πολεμικό Μουσείο Αθηνών, 03.11.2011)

Μακαριώτατε Αρχιεπίσκοπε Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμε Β΄,
Εξοχώτατε κ. Υφυπουργέ Εθνικής Άμυνας,
Σεβασμιώτατοι Άγιοι Αρχιερείς
Αγαπητοί Σύεδροι.

Όταν ακούμε περί Στρατιωτικών Ιερέων συχνά τους τοποθετούμε σε κάποια άλλη ιερατική κατηγορία. Δεν είναι σπάνιο και το φαινόμενο να τους θεωρούμε κατωτέρους η απλώς εκκοσμικευμένους. Αυτό γίνεται τις περισσότερες φορές όταν οι Στρατιωτικοί Ιερείς με ευκολία συναναστρέφονται με τους αξιωματικούς και τους στρατιώτες. Το πρόβλημα αυτό παρουσιάζεται επίσης, ίσως και να εντείνεται, στις χώρες εκείνες όπου οι Στρατιωτικοί Ιερείς είναι υποχρεωμένοι, ή ακολουθώντας απλώς μία παράδοση που έχει καθιερωθεί από εξωγενείς συνθήκες, που διέπουν τις εμπερίστατες Ορθόδοξες Τοπικές Εκκλησίες, να φορούν στρατιωτική στολή, να κατέχουν στρατιωτικούς βαθμούς, να απολαμβάνουν στρατιωτικής τιμής εκ μέρους των κατωτέρων στελεχών, να ασκούνται στην σκοποβολή (συχνά με ένσφαιρα φυσίγγια), να ακολουθούν τους στρατιώτες σε επικίνδυνες αποστολές όπως στο Ιράκ η στο Αφγανιστάν, ή ακόμη να λειτουργούν σε μη εκκλησιαστικούς τόπους. Όλες αυτές οι ενστάσεις προσλαμβάνουν άλλον χαρακτήρα όταν πρόκειται για έναν

Στρατιωτικόν Επίσκοπον, με την ευλογίαν του οποίου οι Στρατιωτικοί Ιερείς προχωρούν σε τέτοιου είδους δράσεις και κινήσεις.

Περισσότερο παραδοσιακοί και συντηρητικοί Ορθόδοξοι Χριστιανοί θίγουν και το πρόβλημα του ασυμβιβάστου ανάμεσα στους Ιερείς Κανόνες και στις προαναφερθείσες πρακτικές. Ας αναφέρουμε δύο βασικούς Κανόνες, που σχετίζονται με τα θέματα αυτά. Πρόκειται περί του 83^{ου} Αποστολικού Κανόνα που λέγει: *«Επίσκοπος η πρεσβύτερος η διάκονος στρατεία σχολάζον και βουλόμενος αμφοτέρα κατέχειν, ρωμαϊκήν αρχήν και ιερατικήν διοίκησιν, καθαιρείσθω, τα γαρ Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ»*. Τον επικαλούνται συχνά οι μη γνωρίζοντας τι σήμαινε τω καιρώ εκείνω *«η ρωμαϊκή αρχή»*. Δεν θα αναπτύξουμε περισσότερο το θέμα αυτό επειδή δεν αποτελεί το άμεσο αντικείμενο της εισηγήσεώς μας εδώ. Ο άλλος αναφερόμενος Κανόνας είναι ο 10^{ος} της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, ο οποίος λέγει: *«Επειδή τινές των κληρικών, παραλογιζόμενοι την κανονικήν διάταξιν, απολιπόντες την εαυτών παροικίαν εις ετέραν παροικίαν εκτρέχουσιν, κατά το πλείστον δε εν ταύτη τη Θεοφυλάκτω και βασιλίδι πόλει, και εις άρχοντας προσεδρεύουσιν, εν τοις αυτών ευκτηρίοις τας λειτουργίας ποιούντες, τούτους, χωρίς του ιδίου επισκόπου και του Κωνσταντινουπόλεως, ούκ έξεστη δεχθήναι εν οιωδήποτε οίκω η εκκλησία. Ει δε τις τούτο ποιήσει, επιμένων καθαιρείσθω»*¹. Εάν υπάρχει κάποια ουσιώδης σχέση του θέματός μας με τον πρώτο αναφερθέντα κανόνα, παρατηρούμε ότι δύσκολα θα την βρίσκαμε ως προς τον δεύτερον.

Και το τρίτο εισαγωγικόν πρόβλημα που πρέπει οπωσδήποτε να αναφερθεί πριν προχωρήσουμε εις το κύριο θέμα μας και το οποίον σχετίζεται με τις υπό μειονοτικό καθεστώς λειτουργούσες Ορθόδοξες Τοπικές Εκκλησίες, είναι το πολύ σοβαρό και δυσκολότατο θέμα της συμπροσευχής με πιστούς-μέλη άλλων δογμάτων αλλά ακόμα και θρησκευμάτων. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται όταν καλούνται οι Ορθόδοξοι Στρατιωτικοί Ιερείς να

¹ Και οι δύο Ιεροί Κανόνες αναφέρονται στο: Βλ. Βλ. Φειδά, *Ιεροί Κανόνες και Καταστατική Νομοθεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήναι 1997, σ. 199, σ. 184.

αντιπροσωπεύσουν την Ορθόδοξο Εκκλησία σε πατριωτικές, κρατικές και θρησκευτικές επίσημες εκδηλώσεις μιας Χώρας, εντός της οποίας τα μέλη της Ορθοδόξου Εκκλησίας συγκροτούν μειονότητα. Ως Ορθόδοξος Στρατιωτικός Επίσκοπος ειλικρινώς Σας διαβεβαιώνω ότι αυτό είναι ίσως η πιο ακανθώδης και δύσκολος πνευματική πτυχή του έργου μας στις Ένοπλες Δυνάμεις. Το ερώτημα που τίθεται μετ' επιτάσεως είναι μέχρι πού φθάνουν τα επιτρεπτά όρια ώστε αφ' ενός μεν να μην παραβιάζεται το πνεύμα της εκκλησιαστικής επιταγής περί απαγορεύσεως της συμπροσευχής, και αφ' ετέρου να μπορεί να εκπροσωπείται η Εκκλησία, σε εκδηλώσεις και περιπτώσεις χρήσιμες και αναγκαίες γι' αυτήν;

Γενικώς πρέπει να υπογραμμισθεί το γεγονός ότι ο Στρατιωτικός Ιερέας όχι μόνο δεν μπορεί να θεωρεί τον εαυτόν του ως έναν απλόν άνθρωπον, αλλά ταυτοχρόνως δεν μπορεί να θεωρείται τέτοιος από το περιβάλλον του. Ο μυσταγωγικός χαρακτήρας της αποστολής του έγκειται ακριβώς σ' αυτό, στο να μην χάσει ποτέ στην ζωήν του την εσωτερικήν αυτοσυνειδησία της ιερωσύνης. Μια ιερωσύνη, η οποία δεν καταργείται ακόμη εάν πρέπει ο φέρων αυτήν, ο στρατιωτικός κληρικός, να φορέσει την στρατιωτική στολή και να στέκεται στην σειρά μαζί με άλλους αξιωματικούς. Δεν είναι ένας απ' αυτούς, αλλά μοναδικός αναμεταξύ τους. Αυτό δεν συνεπάγεται φυσικά κάποια μορφή κοσμικής ανωτερότητας, αλλά πνευματικής και υπηρετικής. Η μυσταγωγία του ιερέως είναι, στην ουσία των πραγμάτων, το εσωτερικόν του «γίγνεσθαι και σκέπτεσθαι», το ιερατικόν του φρόνημα. Εκ της προσωπικής μας εμπειρίας, μετά θλίψεως ομολογούμε, ότι στις περιπτώσεις εκείνες, όπου Στρατιωτικοί Ιερείς θέλησαν να ομοιωθούν με τους άλλους λαϊκούς στρατιωτικούς, η ιερωσύνη τους περνούσε πολύ σοβαρά πνευματικά προβλήματα, ενώ οι ίδιοι απώλεσαν στη συνείδηση των στρατιωτικών εντελώς το ιερατικό τους κύρος. Αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι οι λαϊκοί στρατιωτικοί έχουν την ευθύνη γι' αυτό, ή ότι είναι κατώτεροι και χειρότεροι. Αντιθέτως πολύ συχνά διάγουν μια

τίμια και σωτηριώδη ζωή, έχοντας την ανάγκη του γνησίου ιερέως στην πνευματική τους τελείωση ως στρατιώτες.

Είναι χρήσιμον εδώ να αναφέρουμε λίγες σκέψεις περί του ιερέως, οι οποίες ταιριάζουν ακριβώς στις παραπάνω αναλύσεις μας και έχουν ως εξής: *«Νομίζεις πως είσαι και συ ένας απλός άνθρωπος!...Και το νομίζεις επειδή είναι τόσο βολικό!...Μπορεί μάλιστα και οι άλλοι να δικαιολογούνε με αυτό το επιχείρημα τις μικρές η μεγάλες, τις πολλές η τις λίγες αδυναμίες σου. Είναι αυτό μία απαράδεκτη σκέψη, που σου δίνει πολλή ανακούφιση, που καταπραΰνει τα μαстіγια της συνειδήσεώς σου, που σε κρατάει διαρκώς σε κατάσταση πνευματικής νεκρώσεως, για να παραμένεις έτσι μονίμως καθηλωμένος στη βολή του "κοινού ανθρώπου"!.. Εν τούτοις δεν είναι καθόλου έτσι. Δεν είσαι ένας συνηθισμένος άνθρωπος. Είσαι η πόλις που είναι χτισμένη πάνω στο βουνό. Είναι το καντήλι που καίει άσβεστα στο λυγροστάτη. Είναι ένα Χερουβίμ που κυκλώνει το θρόνο του Θεού. Είσαι "οικονόμος μυστηρίων Θεού"... Αν δεν είσαι τέτοιος, τότε δεν μπορείς να είσαι ιερέας, έστω και αν οι άλλοι σου αναγνωρίζουν την τυπική αυτή ιδιότητα η αν η Θεότητα συγκαταβαίνει να σε χρησιμοποιεί ως όργανό Της και να σε ανέχεται»².*

Τα τελευταία φρικτά λόγια δεν σημαίνουν ότι ο ιερέας, γενικώς, είναι έναν υπεράνθρωπος. Τα λόγια αυτά αναφέρονται με σκοπόν να ενθαρρύνουν τον κάθε ιερέα να πορεύεται προς τέτοια μυσταγωγική τελειότητα, η οποία είναι γεμάτη από πτώσεις και διορθώσεις, από λάθη και βελτιώσεις, από τα πάθη και τις αρετές. Η καρδιά του ιερέως είναι ένα πεδίο διηνεκούς μάχης και αγώνα. Δυστυχώς ο απλός κόσμος πολλές φορές βλέπει τον ιερέα ως ένα αλάθητο όν, το οποίον δεν έχει δικαίωμα για τα ανθρώπινα. Ο Στρατιωτικός Ιερέας κατά ιδιαίτερον τρόπον πρέπει να αποκτήσει την διαχρονικήν φιλοκαλικήν αλήθειαν *«μείζον πάντων αρετών η διάκρισις»*.

Δεν θα βρει τον εαυτόν του ο ιερέας πεπληρωμένο και πνευματικώς χαριτωμένο σε καμία περίπτωση εδώ στη γη χωρίς την διάκριση, και ειδικά στο

² Η. Τσιάκος, *Πάτερ μου, μπορώ να Σας μιλήσω;*, εκδ. Τρίβος, Αθήνα 1996, σ. 18-19.

χώρο του στρατεύματος, που είναι ο άλλος κόσμος για τον ιερέα, αλλά όταν διαθέτει διάκριση, τον πνευματικόν του πατέρα, πείρα της δικής του προσωπικής, πρώτα απ' όλα, εξομολογήσεως και ύστερα των άλλων, και τότε, ασκώντας τη διακονία του στα μακρινά στρατόπεδα, θα αισθάνεται πλήρης χαράς και ιερατικής ικανοποίησεως. Το θέμα της πνευματικής σχέσεως του Στρατιωτικού Ιερέως με τον Πνευματικό του στέκεται στο κέντρο της ζωής του, διότι τον απελευθερώνει από κάθε είδους τύψεις συνειδήσεως όσον αφορά εις τις δράσεις του Ιερέως. Η σχέση αυτή πρέπει όμως να είναι απολύτως ειλικρινής και ανιδιοτελής. Επί πλέον η σχέση αυτή θα αποτελεί και ένα κριτήριο, τρόπον τινά, της δραστηριότητος του Στρατιωτικού Ιερέως. Εξάλλου δεν μπορεί να νοηθεί καθόλου υγιής πρόοδος του Αρχιερέως ή του Ιερέως χωρίς την πνευματική καθοδήγηση άλλου γέροντος. Είναι γενικώς θέμα *sin qua non* για την μυσταγωγική και πνευματική ζωή.

Ο μυσταγωγικός χαρακτήρας της αποστολής του επικεντρώνεται φυσικά στη τέλεση της Θείας Λειτουργίας που είναι μία διηνεκής και άμεση αναφορά προς τον Θεόν. Ο λειτουργικός σκοπός του Στρατιωτικού Ιερέως πραγματοποιείται όταν οι στρατιώτες καταλαβαίνουν και επιδιώκουν στην ζωή τους το νόημα της Θείας Ευχαριστίας. Για να γίνει αυτό απαιτείται πρώτα απ' όλα υποδειγματική ζωή του Ιερέως ο οποίος δεν είναι «κοσμικός φίλος» των αξιωματικών και στρατιωτών αλλά κάτι ανώτερο σε πνευματικό νόημα. Η εξωτερική εμφάνιση του Ιερέως, ακόμη όταν η τοπική παράδοση δεν του δίνει πάντοτε την δυνατότητα να φοράει το αντερί και το ράσο του, πρέπει να αντικατοπτρίζει την εσωτερική του κατάσταση, με άλλα λόγια πρέπει να είναι λειτουργική. Εκτός τούτου οι Στρατιωτικοί Ιερείς πρέπει να προσεύχονται για τους στρατιώτες, για το γνήσιο καλό τους, το οποίο θα το καταλάβουν με την Χάρη του Θεού από το μυστήριο της Εξομολογήσεως. Ειδικά όμως πρέπει να προσεύχονται λειτουργικά (*καλόν είναι τα ονόματα να μνημονεύονται εκφώνως*), διότι όπως λέγει ο Γέρων Γερμανός Σταυροπουνιώτης (1906-1982) «Όσο ο

ιερέας προσεύχεται στον Θεό για τους άλλους κατά τη Θεία Λειτουργία, τόσο περισσότερο ελεείται από τον Θεό και ο ίδιος»³.

Το πιο όμορφο και μοναδικό πράγμα στην Ορθοδοξία είναι η ανάγκη της αυτομεμψίας. Αυτό δεν υπάρχει σε καμία χριστιανική ομολογία παρά μόνο στην Αγία μας Ορθοδοξία. Όλη η μυσταγωγία της ιερατικής διακονίας και δη του Στρατιωτικού Ιερέως κρύβεται ακριβώς στο στοιχείο της μόνιμης αυτομεμψίας. Όσο μεγαλύτερη είναι, τόσο καλύτερα για τον Ιερέα. Δεν είναι όμως η αυτομεμψία ένα είδος ακηδίας ή απογνώσεως, αλλά είναι το αίσθημα ενός είδους χαρμολύπης, ιδιαιτέρως μάλιστα κατά την διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Ας μνημονεύσουμε και πάλι τον Γέροντα Γερμανό, που λέγει στους Ιερείς *«Όταν τελείς τη Θεία Λειτουργία, να αισθάνεσαι την απέραντη αμαρτωλότητά σου μπροστά στο απερινόητο μυστήριο του άπειρου Θεού. Αν νιώθεις ελεεινός, τότε θα είσαι ελεημένος»*⁴. Ο Στρατιωτικός Ιερέας όμως, ειδικά όταν βρίσκεται σε δύσκολες εξωτερικές αποστολές, έχει άλλο πεδίο μυσταγωγικής τελειώσεως και δράσεως.

Υπάρχουν λοιπόν πολλοί τρόποι ο Στρατιωτικός Ιερέας να μην χάσει εξωτερικά την πνευματική του ιδιαιτερότητα ακόμη όταν η εμφάνισή του δεν θυμίζει την ιερατική του ιδιότητα. Αυτοί είναι το να φορέσει κουμποσχυνάκι στο χέρι του, εάν είναι μοναχός να έχει κάτω από την στολή του ένα μικρό σχήμα, να βλέπουν οι στρατιώτες ότι κάποια στιγμή απομακρύνεται για την προσευχή, να κρατάει το βλέμμα του κάτω, να διαβάζει όταν ταξιδεύουν μαζί κάποιο πνευματικό βιβλίο, να λέγει αυθορμήτως την ευχή του Ιησού, να νηστεύει όταν προσφέρονται αρτύσιμα φαγητά τις νηστήσιμες ημέρες (αυτό είναι πολύ μεγάλο πρόβλημα στις εμπερίστατες εκκλησίες όταν οι ετερόδοξοι ιερείς ευλογούν το κρέας ακόμη και την Μεγάλην Εβδομάδα) και πολλά άλλα, σύμφωνα με τις συνθήκες στις οποίες επιτελεί ο Στρατιωτικός Ιερέας την διακονία του. Δεν πρόκειται εδώ φυσικά περί μιας φαρισαϊκής συμπεριφοράς.

³ Αρχμ. Αθανασίου, Καθηγουμένου Ι.Μ. Σταυροβουνίου, *Ο Γέρον Γερμανός Σταυροβουνιώτης*, Λευκωσία – Κύπρος 2000, σ. 241.

⁴ Ενθ. ανωτ., σ. 242.

Τέτοιου είδους κινήσεις εκ μέρους του Στρατιωτικού Ιερέως πρέπει να είναι φυσικές και πνευματικά αυθόρμητες.

Όπως βλέπουμε η μυσταγωγική ζωή του Στρατιωτικού Ιερέως πραγματώνεται μεταξύ των δύο παραγόντων αυτών, δηλαδή της Θείας Λειτουργίας μέσα στον Ναό και της λειτουργικής ζωής εκτός του Ναού, διότι η λειτουργική ζωή δεν σταματάει ποτέ και πουθενά. Όλα αποβλέπουν στην Θεία Λειτουργία και όλα αρχίζουν από Αυτήν· ενώ ο Ιερέας, σε όλη τη μυσταγωγία του, είναι λειτουργός και λειτουργικός. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο π. Ιουστίνος Πόποβιτς *«ολόκληρος η ζωή της Εκκλησίας είναι μία διαρκής λειτουργία και λατρεία του Θεού και δια τούτο εκάστη ημέρα εν τη Εκκλησία είναι μία εορτή»*⁵. Τι σημαίνει λοιπόν και σε τι έγκειται η μυσταγωγία της αποστολής του Στρατιωτικού Ιερέως; Πρώτα απ' όλα έγκειται στο ιερατικό φρόνημα του Ιερέως, που είναι ενιαίο και κοινό για όλη την Ιερωσύνη. Η στρατιωτική διακονία του Ιερέως είναι απλώς μία από τις μορφές ιερατικής ζωής. Γι' αυτό ειδικά ο Στρατιωτικός Ιερέας πρέπει να συνειδητοποιεί ότι *«η προσευχή και η λατρεία αποτελούν το καταλληλότερο κλίμα δια την ζωήν των χριστιανών και δια την πρόοδον των εις τας αρετάς»*⁶.

Στο θέμα του μυσταγωγικού χαρακτήρα της αποστολής του Στρατιωτικού Ιερέως μεγάλο ρόλο παίζει επίσης η πνευματική πείρα. Η προετοιμασία προς το έργο αυτό κρύβεται σε βαθειά ταπείνωση, η οποία δεν είναι τόσο εξωτερική όσο εσωτερική. Ο ιερέυς δεν πρέπει να υποχωρεί και να αποσύρεται όταν προσβάλλεται η πνευματική τάξις, αλλά ταυτοχρόνως δεν μπορεί να αναμιγνύεται σε θέματα που μπορούν να αποδυναμώσουν την πνευματική του ειρήνη. Η ταπείνωση του Ιερέως προσδιορίζει το είναι του και την εν γένει συμπεριφορά του. Όσο θα την κρύβει τόσο φανερό και αξιοθαύμαστο θα φαίνεται στους άλλους. Η ταπείνωση ουδέποτε βλέπει τον εαυτό της ταπεινή αλλά ταυτοχρόνως όσο πιο βαθειά είναι, τόσο πιο πολύ

⁵ Αρχιμ. Ιουστίνου Πόποβιτς, *Η Ορθόδοξος Εκκλησία και ο Οικουμενισμός*, εκδ. Βαλιέβο – Σερβία 1974, σ. 119.

⁶ Ενθ. Ανωτ., σ. 119.

φαίνεται ότι δεν υπάρχει. Γιατί το αναφέρουμε εδώ; Διότι χωρίς την ταπείνωση είναι αδύνατον ο Στρατιωτικός Ιερέας να διατηρήσει την μυσταγωγική του εσωτερική ειρήνη, με δεδομένο ότι ο Στρατός είναι άλλος χώρος απ' ότι η κανονική ενορία. Χρειάζεται μεγάλη αίσθηση της υπακοής στην Εκκλησία, η οποία ανέθεσε στον Ιερέα τέτοιου είδους διακόνημα. Ο Θεός σώζει μόνο δια της ταπεινώσεως και δη της ιερατικής ταπεινώσεως. Ίσως γι' αυτό και ο Απόστολος Παύλος απευθύνεται προς όλους εμάς του Ιερείς και τους παιδαγωγούς, λέγοντας *«Αδελφοί, εάν και προληφθή άνθρωπος εν τίνι παραπτώματι, υμείς οι πνευματικοί καταρτίζετε τον τοιούτον εν πνεύματι πραότητος, σκοπών σεαυτόν, μη και συ πειρασθής. Αλλήλων τα βάρη βαστάζετε, και ούτως αναπληρώσατε τον νόμον του Χριστού»* (Γαλ. 6, 1). Τέτοιου είδους στάση έναντι άλλων αποτελεί εγγύηση της ήσυχης συνειδήσεως του Ιερέως, και ως εκ τούτου δεν ταρασσεται η μυσταγωγία του ιερατικού φρονήματος.

Μέσα στις δυσκολίες της ιερατικής ζωής βρίσκεται επίσης χώρος δια την απογοήτευση, η οποία εάν δεν θεραπευθεί εγκαίρως οδηγεί τον Ιερέα στην λεγόμενη συνήθεια (*ρουτίνα*). Η αιτία τέτοιας καταστάσεως προκύπτει από την έλλειψη της ατομικής προσευχής του Ιερέως, πέραν της λατρευτικής ζωής της Εκκλησίας. Στο χώρο του στρατεύματος αυτό μπορεί να προκύψει στις περιπτώσεις εκείνες που ο Στρατιωτικός Ιερέας μεταβάλλεται αδιόρατα σε δημόσιο υπάλληλο, πηγαίνοντας κάθε μέρα στο γραφείο του. Το επισημαίνουμε αυτό από την δική μας προσωπική πείρα, βλέποντας μερικούς νέους στρατιωτικούς κληρικούς, οι οποίοι θεωρούν την Κυριακή ως μία από τις συνήθεις εργάσιμες ημέρες στο Στρατό, επειδή πρέπει να μεταβαίνουν αυτή την ημέρα στη δουλειά τους, για την Θεία Λειτουργία!!! Η ακολουθία αυτή παύει να είναι γεγονός στη ζωή τους και μετατρέπεται σε μία από τις υποχρεώσεις τους. Μυσταγωγικά ο Ιερέας πρέπει να τελεί την Θεία Λειτουργία σαν να ήταν η πρώτη και η τελευταία στη ζωή του. Ταιριάζει εδώ να αναφέρουμε τι σημασία του λατινικού όρους *finis* που σημαίνει δύο πράγματα, δηλαδή *το τέλος και τον*

σκοπό⁷. Ο ιερέυς ο οποίος δεν βλέπει την προσωρινότητα της ζωής του δεν θα είναι ικανός να προσδιορίσει σωστά τον τελικό σκοπό της. Αυτό πραγματοποιείται στο βιωματικό γεγονός και όχι στην τετριμμένη συνήθεια επιτελέσεως της Θείας Λειτουργίας.

Ο μυσταγωγικός χαρακτήρας της αποστολής ειδικά του Στρατιωτικού Ιερέως χάνεται τότε, όταν ο Ιερέυς τρέχει δουλικά πίσω από τις εξελίξεις και μετατρέπεται σε ουραγό του «γίγνεσθαι» του κόσμου τούτου. Δεν είναι ο σκοπός του Ιερέως να συμφωνεί ή να διαφωνεί με το εφήμερο, τρέχον κλίμα της κοινωνίας, ακόμη και όταν το κλίμα αυτό προσλαμβάνει κυρίαρχο χαρακτήρα μια δεδομένη ιστορική στιγμή⁸. Εάν το κάνει αυτό πρέπει να γνωρίζει ότι θα χάσει τον προσανατολισμό του και την πνευματική του ειρήνη. Το έργο του είναι η προσευχή και το σωτηριώδες κήρυγμα, στο οποίο θα μιλήσει για τις αιτίες και όχι για τις συνέπειες και τα συμπτώματα. Έτσι είναι επειδή *«ο ιερέας δεν ανήκει ούτε σε εποχές, ούτε σε πολιτισμούς, ούτε σε κοινωνίες. Είναι πάνω και έξω απ' όλα αυτά. Είναι, όπως και ο Κύριος <χθες και σήμερα ο αυτός>. Ο ιερέας αποτελεί την ενσάρκωση της αμεταβλητότητας της Εκκλησίας. Πρέπει ο ιερέας να μείνει απρόσβλητος από το χρόνο, γιατί αν και αυτός νικηθεί, αλίμονο στην ανθρωπότητα»*⁹.

Συνοψίζοντας την παρούσα ταπεινή εισήγηση, πρέπει να υπογραμμίσουμε τον διαχρονικό και ξεχωριστό χαρακτήρα της ιερατικής αποστολής σε κάθε μορφή της. Η εκκοσμίκευση του κόσμου δεν σταματάει, αλλά δυστυχώς εξελίσσεται και προεκτείνεται. Τα αδιέξοδα πληθαίνουν ενώ οι λύσεις είναι όλο και λιγότερες και όχι πάντοτε αποτελεσματικές. Ως εκπρόσωπος μίας εμπερίστατης Ορθόδοξης Τοπικής Εκκλησίας με συγκίνηση και πλήρη κατανόηση αναφέρω στο τέλος μερικές σημαντικές σκέψεις, οι οποίες μας λένε το εξής: *«Επιβάλλεται να γίνει απ' όλους κατανοητό πως ο*

⁷ Βλ. Viktor E. Frankl, *Człowiek w poszukiwaniu sensu. Głos nadziei z otchłani Holokaustu*, Warszawa 2009, s. 115.

⁸ Βλ. Mitr. A. Chrapowickij, *Pastyrskoje Bogosłowije*, Pskov 1994, s. 64.

⁹ Η. Τσιάκος, *Πάτερ μου, μπορώ να Σας μιλήσω;*, σ. 26.

ιερέας είναι από τη φύση του κάτι το εντελώς ξεχωριστό. Η εξωτερική του εμφάνιση απλώς κάνει αισθητή αυτή τη διαφορετικότητα και μοναδικότητά του. Αποτελεί δε ζωτική ανάγκη να είναι έντονα αισθητή η παρουσία του μέσα στην κοινωνία. Η διατήρηση του ράσου δεν επιβάλλεται μονάχα από λόγους παραδοσιακούς, αλλά – και είναι βασικό αυτό – και διότι αποτελεί μία πρόσθετη προστατευτική ασπίδα για τον ίδιο το ιερέα. Εκτός αν θέλει να είναι εκτεθειμένος στις προσβολές του πονηρού...»¹⁰.

Ευχαριστώ πολύ δια την προσοχή και την υπομονή σας.

¹⁰ Ένθ. Ανωτ., σ. 28.